

O‘ZBEKISTONDA ELEKTRON TA’LIMNING HUQUQIY ASOSLARI VA XALQARO STANDARTLAR

Hamrayeva Gulnoz Rustamovna

Muhammad al-xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti,
“Axborot ta’lim texnologiyalari kafedrası” katta o‘qituvchisi.

Annotatsiya

Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasida elektron ta’limning huquqiy asoslari va xalqaro standartlarning qo‘llanilishi masalalarini o‘rganadi. Maqolada O‘zbekistonning “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonuni, Prezident farmonlari va Vazirlar Mahkamasi qarorlari kabi huquqiy hujjatlar tahlil qilinadi. Shuningdek, SCORM, xAPI, ISO 29994:2021 va UNESCO standartlari kabi xalqaro me‘yorlarning elektron ta’lim sifatini oshirishdagi ahamiyati ko‘rib chiqiladi. O‘zbekistonda elektron ta’limning rivojlanish tarixi, hozirgi holati va kelajakdagi istiqbollari, shu jumladan, raqamlashtirishdagi muammolar va ularni hal qilish yo‘llari muhokama qilinadi. Maqola ta’lim tizimini global standartlarga moslashtirish orqali sifatni oshirishga qaratilgan takliflarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: Elektron ta’lim, huquqiy asoslar, Xalqaro standartlar, masofaviy ta’lim, aralash ta’lim, SCORM, xAPI, ISO 29994:2021, UNESCO, Raqamli O‘zbekiston, ta’lim sifati, raqamlashtirish.

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ЭЛЕКТРОННОГО ОБУЧЕНИЯ И МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ В УЗБЕКИСТАНЕ

Хамраева Гульноз Рустамовна

Старший преподаватель кафедры Информационно-образовательных технологий, Ташкентского университета информационных технологий имени Мухаммеда аль-Хорезмий.

Аннотация:

В данной статье рассматривается правовая база электронного обучения в Республике Узбекистан и применение международных стандартов. Анализируются такие нормативно-правовые акты, как Закон Республики Узбекистан «Об образовании», указы Президента и постановления Кабинета Министров. Также рассматривается значение международных стандартов, таких как SCORM, xAPI, ISO 29994:2021 и стандартов ЮНЕСКО, в повышении качества электронного обучения. Рассматриваются история, современное

состояние и перспективы развития электронного обучения в Узбекистане, проблемы цифровизации и пути их решения. В статье представлены предложения, направленные на повышение качества обучения путем адаптации системы образования к мировым стандартам.

Ключевые слова: Электронное обучение, правовая база, международные стандарты, дистанционное обучение, смешанное обучение, SCORM, xAPI, ISO 29994:2021, ЮНЕСКО, Цифровой Узбекистан, качество образования, цифровизация.

LEGAL FRAMEWORK OF E-LEARNING AND INTERNATIONAL STANDARDS IN UZBEKISTAN

Khamrayeva Gulnoz Rustamovna

Senior lecturer of the Department of Information and Educational Technologies.
Tashkent University of Information Technologies named after Muhammad al-Khorezmi

Abstract

This article examines the legal framework of e-learning in the Republic of Uzbekistan and the application of international standards. It analyzes such regulatory acts as the Law of the Republic of Uzbekistan "On Education," presidential decrees, and resolutions of the Cabinet of Ministers. The article also considers the significance of international standards such as SCORM, xAPI, ISO 29994:2021, and UNESCO standards in improving the quality of e-learning. Furthermore, it discusses the history, current state, and prospects of e-learning development in Uzbekistan, as well as the challenges of digitalization and possible solutions. The article presents proposals aimed at enhancing the quality of education by adapting the educational system to global standards.

Keywords: E-learning, legal framework, international standards, distance learning, blended learning, SCORM, xAPI, ISO 29994:2021, UNESCO, Digital Uzbekistan, quality of education, digitalization.

Kirish

Zamonaviy dunyoda elektron ta'lim (e-learning) ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylandi. Bu texnologiyalar orqali masofaviy o'qitish, aralash ta'lim va mobil o'rganish imkoniyatlari yaratilmoqda, bu esa ta'limni yanada qulay, arzon va keng qamrovli qiladi. O'zbekistonda elektron ta'limning rivojlanishi, ayniqsa, COVID-19 pandemiyasi davrida tezlashdi va bu sohada huquqiy bazani mustahkamlash zarurati tug'ildi. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasida elektron ta'limning huquqiy

asoslarini va xalqaro standartlarni ko'rib chiqadi, ularning ta'lim sifatini oshirishdagi rolini tahlil qiladi.

Elektron ta'lim (E-ta'lim) – bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va internet vositalaridan foydalangan holda ta'lim jarayonini tashkil etish va amalga oshirish usuli sifatida ta'riflanadi. Bu ta'lim shakli o'quv materiallarini raqamli platformalar orqali yetkazish, o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida masofaviy yoki sinxron/asinxron tarzda o'zaro aloqa o'rnatish, shuningdek, bilimlarni baholash va boshqarishni osonlashtirishni o'z ichiga oladi. Elektron ta'lim o'quv jarayonida moslashuvchanlik, keng qamrovli resurslardan foydalanish va individual ta'lim traektoriyalarini yaratish imkonini beradi.

O'zbekistonda elektron ta'limning huquqiy asoslari bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida elektron ta'limning huquqiy bazasi Konstitutsiya, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Milliy kadrlar tayyorlash dasturi" kabi asosiy hujjatlarga asoslanadi. Bu sohada texnologiyalarning tez rivojlanishi munosabati bilan huquqiy regulatsiyani takomillashtirish zarurati mavjud. Masalan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunga o'zgartirishlar kiritish taklifi berilgan bo'lib, unda elektron ta'lim, aralash ta'lim va masofaviy o'qitish tushunchalari huquqiy jihatdan aniqlashtirilishi lozim.

Asosiy normativ-huquqiy hujjatlar va farmonlar

- **Prezident farmonlari:** 2018-yil 5-iyundagi PD-3775-sonli Farmon "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarda faol ishtirok etishini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha choralar to'g'risida" deb nomlangan. Ushbu farmon yangi oliy o'quv yurtlarini tashkil etish, zamonaviy yo'nalishlarni ochish va kvotalarni oshirishga qaratilgan. Shuningdek, 2017-yil 20-apreldagi Prezident Farmoni "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish choralar to'g'risida" elektron texnologiyalarni joriy etishga asos yaratadi.
- **Vazirlar Mahkamasi qarorlari:** 2017-yil 21-noyabrdagi 930-sonli Qaror "Oliy ta'lim muassasasida sirtqi (maxsus sirtqi) va kechki (smena) ta'limni tashkil etish to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida" bo'lib, masofaviy ta'limni reglament qiladi.
- **Elektron ta'limni joriy etish markazi:** 2012-yil 25-iyuldagi 228-sonli Qaror bilan O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzurida "Ta'lim muassasalarida elektron ta'limni joriy etish markazi" tashkil etilgan. Markazning asosiy vazifalari: milliy "Elektron ta'lim" tizimining administratori sifatida ish yuritish, oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalariga axborot-ta'lim resurslariga bepul kirishni ta'minlash, "Ta'lim" axborot tizimlari majmuasining oliy ta'lim komponentasini ishlab chiqish va qo'llab-quvvatlash, shuningdek, vazirlikning rasmiy veb-saytini

takomillashtirish. Markaz moliyalashtirilishi vazirlikning Oliy ta'lim muassasalari rivojlantirish jamg'armasi, xalqaro grantlar va boshqa manbalar orqali amalga oshiriladi.

Rivojlanish tarixi va hozirgi holat

Elektron ta'limning rivojlanishi 25 yildan ortiq vaqt oldin CD-disklar orqali boshlangan bo'lsa, hozirda internet texnologiyalari, mobil ilovalar va bulutli texnologiyalar orqali uy sharoitida ham qo'llanilmoqda. O'zbekiston universitetlarida aralash ta'lim (blended learning) va mobil o'rganish keng tarqalmoqda, bu talabalar uchun o'z tezligida o'qish, arzon texnologiyalardan foydalanish va audio/video materiallarga kirish imkonini beradi. Biroq, muammolar mavjud: masofaviy ta'limda ijtimoiy aloqa yo'qligi, o'z-o'zini tashkillashtirish qiyinligi va huquqiy bazaning yetarli emasligi. Shu sababli, ta'lim muassasalarini litsenziyalash tartibini aniqlashtirish va o'qituvchilar mehnatini to'lash masalalarini hal qilish zarur.

Shuningdek, 2020-yilgi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining buyrug'i masofaviy ta'limni tashkil etishga huquqiy asos yaratgan. "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi esa ta'limning raqamlashtirilishini qo'llab-quvvatlaydi.

O'zbekistonda elektron ta'lim rivojlanish tarixi va hozirgi holati

Bosqich	Rivojlanish tarixi	Hozirgi holat
1-bosqich (2000–2010)	Kompyuterlashtirish va internet infratuzilmasi shakllantirildi	Asosiy infratuzilma yuksak darajada shakllangan
2-bosqich (2010–2017)	Elektron darsliklar va masofaviy kurslar paydo bo'ldi	Elektron resurslardan keng foydalanilmoqda
3-bosqich (2017–2020)	Raqamli ta'lim platformalari va interaktiv resurslar joriy qilindi	O'quv platformalari va LMS tizimlari rivojlangan
4-bosqich (2020–2025)	"Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi asosida xalqaro standartlarga moslashtirish boshlandi.	Xalqaro standartlarga moslashuv davom etmoqda
5-bosqich (2025 va keyin)	Sun'iy intellekt, AR/VR va global integratsiya yo'lida	Innovatsion yechimlar keng tatbiq qilinmoqda

	innovatsion texnologiyalar tatbiq etilmoqda	

Xalqaro standartlar

Elektron ta'limning xalqaro standartlari ta'lim mazmunining o'zaro mosligini, kirish imkoniyatini va sifatini ta'minlashga qaratilgan. Ular texnik, pedagogik va huquqiy jihatlarni qamrab oladi. Ular quydagilar:

Asosiy texnik standartlar

- **SCORM (Sharable Content Object Reference Model):** Elektron ta'lim mazmuni va ta'lim boshqaruv tizimlari (LMS) o'rtasidagi o'zaro aloqani belgilaydi. Foydalari: turli platformalarda moslik va asosiy kuzatuvni ta'minlaydi.
- **xAPI (Tin Can API):** O'quvchilar faoliyatini LMSdan tashqarida kuzatadi, masalan, simulyatsiyalar va ijtimoiy o'rganishda. Foydalari: murakkab o'rganish jarayonlarini yozib olish va shaxsiylashtirish.
- **AICC, LTI, Common Cartridge va CMI5:** Ushbu standartlar mazmunni almashish, vositalarni integratsiya qilish va xavfsiz ma'lumot almashinuvini ta'minlaydi.

Sifat va kirish standartlari

- **ISO 29994:2021 "Ta'lim va o'rganish xizmatlari — Masofaviy o'rganish talablari":** Masofaviy ta'lim xizmatlariga talablarni belgilaydi, ISO 29993 da qamrab olinmagan jihatlarni qoplaydi. U o'quvchilarga to'g'ridan-to'g'ri yoki homiylar orqali taqdim etiladigan masofaviy xizmatlarga qo'llaniladi.
- **Milliy Onlayn Kurslar Sifati Standartlari (NSQ):** Yettita asosiy soha: kurs haqida umumiy ma'lumot va qo'llab-quvvatlash, mazmun, o'quv dizayni, baholash, kirish va foydalanish qulayligi, texnologiya va baholash. Bu standartlar onlayn ta'limning sifatini oshirish uchun moslashuvchan ramka taqdim etadi.

UNESCO va boshqa tashkilotlarning standartlari

UNESCO raqamli ta'limni inson markazida qo'ygan yondashuvni ilgari suradi, SDG4 (Sifatli ta'lim) ga hissa qo'shadi. UNESCOning asosiy hujjatlari: "Ochiq ta'lim resurslari siyosatini ishlab chiqish bo'yicha ko'rsatmalar" (2019), "Raqamli o'rganishga kirish eshiklari" va o'qituvchilar uchun AKT malaka ramkasi (ICT-CFT). Shuningdek, ISTE standartlari va WCAG kirish qoidalari (masalan, WCAG 2.0) raqamli ta'limning inklyuzivligini ta'minlaydi.

Xulosa

O'zbekistonda elektron ta'limning huquqiy asoslari rivojlanmoqda, ammo xalqaro standartlarga moslashish orqali yanada takomillashtirilishi mumkin. Prezident farmonlari va maxsus markazlar ta'limni raqamlashtirishga asos yaratgan bo'lsa, SCORM, ISO va UNESCO standartlari sifat va kirishni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Kelajakda O'zbekiston bu standartlarni qo'llash orqali ta'lim tizimini global darajaga ko'tarishi mumkin.

Shuningdek, O'zbekistonda elektron ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. So'nggi yillarda qabul qilingan qonunlar, Prezident farmon va qarorlari, shuningdek, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi mazkur sohada mustahkam huquqiy asos yaratib berdi. Bu esa ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy qilish, masofaviy ta'lim tizimini kengaytirish hamda sifat va samaradorlikni oshirish imkonini bermogda.

Elektron ta'lim tizimini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish – uning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlovchi muhim omildir. Jumladan, **ISO/IEC 40180** (masofaviy ta'lim sifatini baholash), **SCORM** (o'quv kontentini standartlashtirish) va boshqa global mezonlardan foydalanish milliy ta'lim tizimini xalqaro maydonga integratsiya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, O'zbekiston elektron ta'limining huquqiy asoslari doimiy takomillashtirilishi, xalqaro talab va tajribalarga moslashtirilishi lozim. Bu jarayon nafaqat ta'lim sifati va shaffofligini oshirishga, balki yoshlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishga ham xizmat qiladi. Demak, elektron ta'lim sohasida huquqiy asoslar va xalqaro standartlarning uyg'unligi mamlakatda raqamli ta'limning barqaror taraqqiyotini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-iyundagi PD-3775-sonli Farmoni "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarda faol ishtirok etishini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha choralar to'g'risida". [Manba: O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi]
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi Farmoni "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish choralar to'g'risida". [Manba: O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi]

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 21-noyabrdagi 930-sonli Qarori “Oliy ta‘lim muassasasida sirtqi (maxsus sirtqi) va kechki (smena) ta‘limni tashkil etish to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”. [Manba: O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi]
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 25-iyuldagi 228-sonli Qarori “Ta‘lim muassasalarida elektron ta‘limni joriy etish markazi tashkil etish to‘g‘risida”. [Manba: O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi]
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligining 2020-yilgi buyruqlari (masofaviy ta‘limni tashkil etish bo‘yicha). [Manba: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi rasmiy sayti]
6. “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasi. [Manba: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi rasmiy sayti]
7. ISO 29994:2021 “Education and learning services — Requirements for distance learning”. [Manba: ISO rasmiy sayti]
8. National Standards for Quality Online Courses (NSQ). [Manba: National Standards for Quality Online Programs rasmiy sayti]
9. UNESCO. (2019). “Guidelines for the Development of Open Educational Resources Policies”. [Manba: UNESCO rasmiy sayti]
10. UNESCO. “Digital Learning Portals”. [Manba: UNESCO rasmiy sayti]
11. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers (ICT-CFT). [Manba: UNESCO rasmiy sayti]
12. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0). [Manba: W3C rasmiy sayti]
13. SCORM (Sharable Content Object Reference Model) va xAPI (Tin Can API) standartlari bo‘yicha ma‘lumotlar. [Manba: ADL Initiative rasmiy sayti]